

**Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΚΜΗΣ ΤΟΥ
ΛΙΜΑΝΙΟΥ (1930 -1960)**

Βασίλειος Τριάντης,

Μουσικολόγος – απόφοιτος του Τμήματος Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής της Σχολής
Μουσικής Τεχνολογίας του Τ.Ε.Ι ΗΠΕΙΡΟΥ

3. ΤΟ ΣΑΪΤΑΝ ΠΑΖΑΡ ΚΑΙ ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΚΑΦΕΝΕΙΑ

Ο χώρος που δραστηριοποιούνταν οι μουσικοί μέσα στην πόλη ήταν κυρίως το Σαϊτάν Παζάρ, ένα κατηφορικό καλντερίμι που κατέληγε στο λιμάνι και που για τουλάχιστον τρεις δεκαετίες ως και τα τέλη του '50 αποτέλεσε το «σπίτι» πολλών από τους δημοτικούς μουσικούς της Πρέβεζας όπως προαναφέραμε, με τα τρία μουσικά καφενεία που υπήρχαν κατά μήκος του. Το Σαϊτάν Παζάρ τοποθετείται στην σημερινή οδό Χρήστου Κοντού. Την εποχή των τελευταίων χρόνων της ακμής του λιμανιού η οδός ονομάζονταν Γεωργίου Α'. Ξεκινά σα δρόμος από την εκκλησία του Προφήτη Ηλία, τέμνει σα κάθετος δρόμος την σημερινή Πολυτεχνείου, τη λεωφόρο Ειρήνης, την 21^η Οκτωβρίου και καταλήγει σα πλακόστρωτο σοκάκι ή καλντερίμι όπως το λέγανε παλιότερα, στην Εθνικής Αντίστασης. Το τμήμα της οδού που είναι πλακόστρωτο σοκάκι, ονομάζεται Σαϊτάν Παζάρ. Το όνομα του, σύμφωνα με την ιστορία του τόπου, οφείλεται στο γεγονός πως στην περίοδο της τουρκοκρατίας οι κάτοικοι του καλντεριμιού έριχναν στο στενό ότι λιπαρό είχαν στα σπίτια τους, με αποτέλεσμα οι Τούρκοι στρατιώτες που περιπολούσαν και φορούσαν παπούτσια με σιδερένια καρφιά, να γλιστρούν και να πέφτουν. Ένας Τούρκος αξιωματικός που έπεσε θύμα των κατοίκων του καλντεριμιού φώναξε «Σαϊτάν Παζάρ!» δηλαδή «διαολοπάζαρο!» και έτσι έμεινε το όνομα στο στενό.

Δεν έχουμε περισσότερα στοιχεία για το Σαϊτάν Παζάρ στα χρόνια της τουρκοκρατίας και για την ακριβή έναρξη λειτουργίας των μουσικών καφενείων αλλά γνωρίζουμε κάποια στοιχεία για τους τελευταίους μαγαζάτορες που τα δούλεψαν ως και το κλείσιμό

τους. Το ότι όμως βρίσκεται μέσα στην πιάτσα του λιμανιού και είναι ένα κεντρικό και γραφικό καλντερίμι που βγάζει ακριβώς στο κέντρο της αγοράς και του λιμανιού, μας κάνει να υποθέσουμε πως η ιστορία του ως χώρος συνάντησης και εμπορικών συναλλαγών, πιθανότατα ακολουθεί παράλληλα την πορεία λειτουργίας και ανάπτυξης του λιμανιού, όπως άλλωστε και όλη η πιάτσα γύρω από αυτό.

Η πιο παλιά, χρονικά, αναφορά για την ύπαρξη καφενείου στο στενό τοποθετείται σύμφωνα με τη μαρτυρία του Τιμολέων Βέσκα τη δεκαετία του 1920, εποχή που ο πατέρας του είχε κατάστημα στο Σαϊτάν Παζάρ. Ο Θόδωρος Ζαφείρης θυμάται πως το 1936 το καφενείο του Σωτήρη Σόφη υπήρχε, και μέσα σε αυτό έπαιζε ο πατέρας του, ο βιολιστής Παύλος Ζαφείρης καθώς και ο Νίκος Τζάρας.

Το γεγονός είναι πως την χρονική περίοδο που μας ενδιαφέρει και έχουμε οριοθετήσει, δηλαδή τα τελευταία τριάντα σχεδόν χρόνια της ακμής του λιμανιού, το Σαϊτάν Παζάρ αποτελεί ένα χώρο πολυπολιτισμικό, που μέσα του αναμιγνύεται - ιδιαίτερα όσον αφορά την ψυχαγωγία - μια λαϊκή κυρίως τάξη, με διαφορετικές όμως πολιτισμικές και γεωγραφικές καταβολές, που θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι καθιστά το Σαϊτάν Παζάρ μια αφετηρία, ένα κέντρο εκδηλώσεων λαϊκού πολιτισμού, τουλάχιστον όσον αφορά την δημοτική μουσική.

Η πλειοψηφία των πελατών σε αυτά τα καφενεία αποτελούνταν από ανθρώπους που δούλευαν στο λιμάνι (λιμενεργάτες, χαμάληδες, αραμπατζήδες, μαουνιέρηδες κ.α) οι οποίοι μετά τη δουλειά συγκεντρώνονταν στο Σαϊτάν Παζάρ και γλεντούσαν ακούγοντας μουσική και καταναλώνοντας μεγάλες ποσότητες αλκοόλ, κυρίως ούζο. Ντόπιοι, πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, από τον Πόντο, από τη Θράκη, Αρβανίτες, Βλάχοι, Λευκαδίτες, Ξηρομερίτες, πολλοί από αυτούς που είχαν εγκατασταθεί στην Πρέβεζα και συνέθεταν το μείγμα του πληθυσμού της πόλης, περνούσαν από τα καφενεία στο Σαϊτάν Παζάρ. Μαζί με αυτούς και οι περαστικοί, κυρίως οι χωρικοί που κατέβαιναν στην Πρέβεζα και διανυκτέρευαν, έμποροι από τα Γιάννενα αλλά και πολλοί άλλοι ταξιδιώτες από διάφορα μέρη της Ηπείρου, οι οποίοι για να πάρουν το καράβι για τον Πειραιά έρχονταν στην Πρέβεζα μια ή και δύο μέρες πριν. Στο Σαϊτάν Παζάρ την περίοδο που

αναφερόμαστε, λειτουργούσε επίσης το ξενοδοχείο “Η Ελλάς” στο οποίο διανυκτέρευαν οι περαστικοί αλλά και πολλοί μουσικοί από αυτούς που έρχονταν στην Πρέβεζα και ενσωματώνονταν στις τοπικές ορχήστρες για να δουλέψουν. Ανάμεσα τους ο δεξιότηχης του κλαρίνου Βασίλης Σαλέας και ο τραγουδιστής Τάκης Καρναβάς οι οποίοι συνήθιζαν να μένουν στο συγκεκριμένο ξενοδοχείο.

Τα μουσικά καφενεία που λειτουργούσαν τα τελευταία χρόνια της ακμής του λιμανιού (1930 – 1960) ήταν τρία. Συνήθιζαν και συνηθίζουν οι άνθρωποι που έζησαν εκείνα τα χρόνια, στις αφηγήσεις τους να τα ονομάζουν μουσικά καφενεία ή και καφέ αμάν, λόγω της δράσης των ορχηστρών σε αυτά αλλά και λόγω του ότι όλοι οι δημοτικοί μουσικοί περνούσαν τη μέρα τους σε αυτά, είτε έπαιζαν είτε όχι. Σε αυτά τα καφενεία, αναζητούσαν τις δημοτικές ορχήστρες οι καταστηματάρχες από τα χωριά που οργάνωναν τα πανηγύρια. Εκεί άλλωστε ήταν όπως προαναφέραμε και η έδρα του σωματείου μουσικών.

Το ένα από αυτά τα καφενεία βρισκόταν στην σημερινή οδό Χρήστου Κοντού 18, στην αρχή του καλντεριμιού, στο σημείο που το καλντερίμι αρχίζει να κατηφορίζει και ανήκε ως το κλείσιμο του στον Σωτήρη Σόφη. Το άλλο στο οποίο όπως είπαμε έδρευε και το σωματείο μουσικών, ανήκε στον Ανδρέα Σκεπετάρη τουλάχιστον ως τα τελευταία χρόνια της ακμής του λιμανιού. Σύμφωνα με μαρτυρία στη διάρκεια του μεσοπολέμου ανήκε στον Σωτήρη Σόφη ο οποίος το άφησε στον Σκεπετάρη και μεταφέρθηκε στην κορυφή του καλντεριμιού. Έμεινε για πολύ λίγο κλειστό και άνοιξε πάλι, με άλλον ιδιοκτήτη στα μέσα της δεκαετίας του '60, ενώ για ένα μικρό διάστημα ο νέος ιδιοκτήτης Χ. Κώστας είχε παραχωρήσει το πατάρι του καφενείου σε έναν γνωστό του να το δουλέψει ως τσαγκαράδικο. Σήμερα συνεχίζει να λειτουργεί υπό τη διεύθυνση του κ. Σταύρου Κώστα και μάλιστα διατηρώντας σχεδόν την αρχική του μορφή. Πρόκειται για κτίσμα των αρχών του 20^{ου} αιώνα και βρίσκεται στη σημερινή οδό Χρήστου Κοντού 11. Απέναντι από αυτό, υπήρχε το καφενείο του Νίκου Τασούλα. Μέσα στη δεκαετία του '60 άνοιξε και ένα τέταρτο καφενείο που ανήκε στον Σπύρο Ζάραγκα, το οποίο λειτουργούσε επίσης με ορχήστρες. Δεν έχουμε στοιχεία τόσο για το πότε ακριβώς

ξεκίνησε να δουλεύει όσο και για το πότε έκλεισε, γνωρίζουμε όμως πως δούλεψε για μικρό χρονικό διάστημα.

Είχε ήδη όμως αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση για τα μουσικά καφενεία και τους μουσικούς, αφού η οικονομική κρίση που σάρωσε το λιμάνι, έγινε αισθητή σε όλο το χώρο του λιμανιού και γύρω από αυτό καθώς και σε όλη την πόλη γενικότερα.

Ο τρόπος που δούλευαν οι ορχήστρες σε αυτά τα καφενεία ήταν με παραγγελίες. Οι πελάτες που ήθελαν να χορέψουν ή να ακούσουν κάποιο τραγούδι έδιναν λεφτά στην ορχήστρα. Οι λιμενεργάτες τότε ξόδευαν πολλά λεφτά στα καφενεία. Οι μουσικοί ξεκινούσαν από νωρίς. Ο Τ. Βέσκας που έχει εμπορικό κατάστημα στο Σαϊτάν Παζάρ από το 1952, θυμάται για εκείνα τα χρόνια σε συνέντευξη που μας έδωσε: “ άρχιζαν να παίζουν νωρίς, από τις 8 η ώρα. Θυμάμαι εμείς δουλεύαμε, δεν είχαμε κλείσει ακόμα και οι μουσικοί κούρντιζαν τα όργανα και ξεκινούσαν και έπαιζαν και μεις δουλεύαμε και τους ακούγαμε”.

Ο χώρος των καφενείων ήταν πολύ μικρός. Χωρούσαν το πολύ 7 με 8 τραπέζια και όταν γέμιζαν, πολλοί κάθονταν όρθιοι στον πάγκο και στριμωχτά. Οι φασαρίες εκείνα τα χρόνια αποτελούσαν συχνό φαινόμενο. “Το πρωί σκουπίζαμε έξω από τα μαγαζιά μας τα σπασμένα γυαλιά. Πολλές φορές και αίματα γιατί πέφτανε μαχαιρώματα”¹.

Επιπλέον στο στενό όταν έπαιζαν οι ορχήστρες επικρατούσε πολύς θόρυβος. Αν σκεφτούμε πως τα καφενεία βρίσκονταν σε ένα κομμάτι του στενού δρόμου που είχε μήκος λιγότερο από 100 μέτρα και πλάτος σχεδόν 3 και πως τα καφενεία ήταν σχεδόν απέναντι, μπορούμε ίσως να κατανοήσουμε το κακόφημο όνομα που διατηρούσε το καλντερίμι εκείνα τα χρόνια, με τις ορχήστρες, τους θαμώνες του και τις φασαρίες που προκαλούσαν.

¹ Τις πληροφορίες αυτές μας τις δίνει ο Τιμολέων Βέσκας σε συνέντευξη που μας παραχώρησε.